

Таҳсилоти барвақтии кӯдакон дар Тоҷикистон. Варақаи маълумот

ЮНИСЕФ, январӣ соли 2021

МУХТАСАРА

- 662 муассисаҳои анъанавии томактабӣ (57% дар шаҳрҳо), ки 102175 кӯдаконро фаро мегиранд.
- 1771 марказҳои алтернативии ТБК асосан дар деҳот (77%), ки 49721 кӯдакони синни 6-соларо фаро мегиранд.
- Бучети умумӣ барои ТБК: 299.2 миллион сомонӣ (Системаи иттилоотии идоракунии дар соҳаи маориф 2019-2020 с.)
- 1,1% аз ҳаҷми умумии бучети давлатӣ барои бахши таҳсилоти томактабӣ ҷудо карда мешавад.
- 6% аз бучети умумии соҳаи маориф барои таҳсилоти томактабӣ ҷудо карда мешавад.
- 0,34% аз ММД.

21 ВАЗЪИ КУНУНИЙ

Ҳадаф 4.2-и ҲҶРҶ

Кишварҳо бояд то соли 2030 таъмин намојанд, ки тамоми духтарон ва писарон ба рушди босифати барвақтӣ, нигоҳубин ва таҳсилоти томактабии кӯдакон дастрасӣ доранд, то ин ки онҳо ба таҳсилоти ибтидоӣ омода гарданд.

Ҳадафҳои миллий доир ба таҳсилоти барвақтии кӯдакон (ТБК):

30%-и кӯдакони синни 3-6-сола то соли 2025 фаро гирифта мешаванд (Барномаи миёнамуҳлати рушд (БМР) 2021-2025 с.)

50%-и кӯдакони синни 6-сола то соли 2030 фаро гирифта мешаванд (32.4% дар соли 2020) (Стратегияи миллии рушди соҳаи маориф то соли 2030)

Чораҳои зарурӣ баҳри иҷро намудани ҳадафҳои миллий барои кӯдакон синни 3-6-сола (30%) то соли 2025:

Роҳи I. Намунаи анъанавии боғчаи кӯдакон (БК):

813 БК-и иловагӣ барои 121,983 кӯдакон (150 кӯдак/БК) сохта хоҳанд шуд. Хароҷоти ибтидоӣ: 3,9 миллиард сомонӣ.

Роҳи II. Марказҳои ТБК:

4,879 марказҳои ТБК барои 121,983 кӯдакон (25 кӯдак/марказ) сохта хоҳанд шуд. Хароҷоти ибтидоӣ: 249 миллион сомонӣ.

Чораҳои зарурӣ баҳри иҷро намудани ҳадафҳои миллий барои кӯдакони синни 6-сола (50%) то соли 2030:

Роҳи I. Намунаи анъанавии БК:

454 БК-и иловагӣ барои 68234 кӯдакон (150 кӯдак/БК) сохта хоҳанд шуд. Хароҷоти ибтидоӣ: 2,2 миллиард сомонӣ.

Роҳи II. Марказҳои ТБК:

2729 марказҳои ТБК барои 68234 кӯдакон (25 кӯдак/марказ) сохта хоҳанд шуд. Хароҷоти ибтидоӣ: 136 миллион сомонӣ.

ҶИХАТҲОИ АСОСӢ

- 151896 кӯдакон (102175 дар намунаи анъанавии БК ва 49721 дар марказҳои ТБК), ки 15,9%-и (синни 3-6) кӯдакони дар 2433 муассисаҳои ТБК (1771 марказҳои ТБК ва 662 намунаи анъанавии БК) фарогирифта ташкил медиҳанд.
- Шумораи умумии фарогириш 1,2% аз соли хониши 2018-2019 ва 3,6% аз соли 2015 афзуд.
- Шумораи умумии марказҳои ТБК 4,1% афзуд ва 74 марказҳои нав илова гардиданд ва шумораи БК-и анъанавӣ 3,9% афзуд (26 муассисаҳои нав) аз соли 2018-2019.

9,3 миллион аҳоли
(Агентии омориназди
Президенти Ҷумҳурии
Тоҷикистон, 2020с.)

73,8% дар деҳот
зиндагӣ мекунанд

864429 кӯдакони
синни 3-6-сола

219510
кӯдакони синни
6-сола

1547905
тамоми кӯдакони
< 6-сола

84% - И
кӯдакони синни
3-6-СОЛА АЗ
ИМКОНЯТИ
ИШТИРОК ДАР
ТАҲСИЛОТИ
БАРВАҚТӢ МАҲРУМ
МЕБОШАНД

Далелҳои тадқиқотӣ дар соҳаи таҳсилоти томактабӣ

Кӯдаконе, ки таҷрибаҳои манфии барвақт доранд ва таҳсилоти босифати барвақти кӯдакӣ надоранд:		
25%	эҳтимолан мактабро тарк кунанд	
40%	эҳтимол дарад, ки волидонӣ наврас шаванд	
50%	эҳтимолан дар таҳсилоти махсус қойғир карда шаванд	
60%	эҳтимолан ҳеҷ гоҳ ба коллеҷ намеравад	
70%	эҳтимол дорад, ки барои зӯрварӣ ҷабс карда шаванд	

Мушкилот

Сарфи назар аз афзоиши сармоягузорӣ ва таваҷҷӯҳи махсус ба таҳсилоти барвақтии кӯдакон (ТБК), нишондиҳандаи фарогирӣ дар сатҳи 15.9 фоиз бе тағйирёбии назаррас дар панҷ соли охир (2014-2020) бозмондааст. Бо дарназардошти ҷудошавии маҳдуди захираҳои давлатӣ, афзоиши муттасили демографӣ, вобастагӣ ба маблағгузории беруна ва дастнорасии ТБК аз ҷиҳати молиявӣ, ноил гардидан ба ҳадафи миллий оиди баланд бардоштани сатҳи фарогирии ТБК барои кӯдакони синни 3-6-сола душвор боқӣ мемонад.

- Низомии таҳсилоти томактабӣ хизматрасониҳои маҳдудро дар муассисаҳои давлатӣ, алтернативӣ ва хусусӣ пешниҳод мекунад, ки ҳоло ҳам ба маблағгузории беруна, махсусан аз волидайн ҷамъоваришаванда, вобастагии шадид доранд. Маблағгузории давлатӣ барои таҳсилоти барвақтии кӯдакон кофӣ нест, ки танҳо 6 фоизи буҷети умумии соҳаи маорифро ва 0,34 фоизи ММД-ро ташкил медиҳад.
- Зиеда аз 70%-и омӯзгорони ТБК барои дастгирии рушд ва омӯзиши кӯдакони хурдсол тахассуси зарурӣ надоранд.
- Набудани ҳамкорӣ байни бахшҳои мухталифе, ки барои хизматрасониҳои кӯдакони хурдсол масъуланд, боиси набудани тасаввуроти ягона оид ба рушди ҳамаҷонибаи кӯдак мегардад.

Пеш аз изтиробҳои COVID-19, пешгӯӣ шуда буд, ки норасоии буҷет дар соли 2020 то 5,2 фоизи ММД меафзояд ва баъдан дар солҳои 2021-2022 ба ҳисоби миёна то 4% устувор хоҳад гашт. Аммо айни замон, пас аз хуруҷи COVID-19, дар натиҷаи пастшавии даромадҳо ва зиёдшавии хароҷот барои тандурустӣ ва пардохти кӯмакпулиҳои иҷтимоӣ дар посух ба пандемия, норасоии умумии буҷет 7,7 фоизи ММД, тақрибан баробар ба 612,5 миллион доллари ИМА пешбинӣ шудааст. Ин норасоии иловагӣ метавонад ба маблағгузории давлатӣ, ки барои дастгирии ислоҳоти зербахши ТБК заруранд, таъсири манфӣ расонад.

Самтҳои афзалиятнок барои тезонидани фарогирӣ бо ТБК

Самтҳои афзалиятноки зерин дар Стратегияи миллии рушди соҳаи маориф то соли 2030 ва нақшаи миллии оид ба ТБК ҳамчун ҳалли асосӣ барои ноил шудан ба вазифаи муайяни миллий оиди фарогирии 50%-и кӯдакони синни томактабӣ то соли 2030 муқаррар гардидаанд.

- Дастгирии банақшагирии амалиётӣ дар сатҳи ноҳия дар доираи вазифаҳои сиёсати миллий оиди ТБК.
- Бартараф намудани бесамарии минтақавӣ дар соҳаи маблағгузории ТБК, аз ҷумла шарикии давлат ва бахши хусусӣ ва мувофиқа намудани формулаи ҳисобкунии сарикасӣ берун аз доираи хизматрасониҳои давлатии ТБК.
- Таъмини дастгирии стратегӣ ва техникӣ оид ба ҷорӣ намудани таҳсилоти ҳатмии яқсолаи томактабӣ барои тамоми кӯдакони 6-сола.
- Таҳияи бастаи асосии ТБК ва бастаҳои гуногуни омӯзишии иттилоотӣ мавҷуданд, ки барои пешниҳоди хизматрасониҳои босифати ТБК тавассути намунаҳои гуногун талаботҳои ҳадди аққалро пешбинӣ менамоянд.
- Дастгирии волидайн барои ҳавасмандгардонӣ ва омӯзиши барвақтӣ дар хона ва ҷомеа; гузаронидани фаъолияти иттилоотӣ фаҳмондадиҳӣ ва кор оиди тағйир додани рафтор нисбати нигоҳубини ғамхорона; тақвият бахшидан ба робитаҳои байни хона ва барномаҳои таҳсилоти барвақтӣ дар муассисаҳои томактабӣ ва дигар муассисаҳо.
- Дастгирии низомҳои маориф барои баҳодиҳии мунтазами натиҷаҳои омӯзиши кӯдакон дар муассисаҳои ТБК.

Фарогирии миллӣ бо ТБК (2019-2020 с.)

Ҷадвали 1. Фарогирии тахминӣ барои ба даст овардани нишондиҳандаи миллии ТБК то соли 2025- 30% (БМР 2025 с.).

Минтақа	Шумораи кӯдакон дар соли 2018		Фарогирии ТБК дар солҳои 2019 – 2020		Фарогирии тахминии ТЮК дар соли 2025	
	6 сола	3-6 сола	6 сола	3-6 сола	6 сола (50%)	3-6 сола (30%)
Душанбе	17542	58193	6849	25895	8771	17428
Хатлон	81781	331681	23703	34753	40891	99504
Сӯғд	63473	256502	52301	53942	31737	76951
НТҶ	52644	200977	8923	14912	26322	60293
ВМКБ	4070	17076	6294	7844	2035	5123
Ҳамаги	219510	864429	71070 (32.4%)	137346 (15.9%)	109755	259329

Ҷадвали 2. Фарогирии тахминӣ барои ба даст овардани нишондиҳандаи миллии ТБК то соли 2030 – 50% (СМРСМ то соли 2030)

Минтақа	Шумораи тахминии кӯдакон дак соли 2030		Фарогирии тахминии ТБК дар соли 2030
	6 сола	3-6 сола	6 сола (50%)
Душанбе	18756	75023	9378
Хатлон	106901	427606	53450
Сӯғд	82671	330648	41335
НТҶ	64775	259101	32377
ВМКБ	5504	22015	2752
Ҳамаги	278607	1114429	139303

Тавсиф ва арзиши ҳадди ақали тахминии як соли таҳсилоти томактабӣ барои тамоми кӯдакони 6-сола дар доираи гузариш ба низоми таҳсилоти 12-сола дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Тадриҷан ҷорӣ намудани таҳсилоти яксолаи томактабӣ дар мактабҳо ё иншоотҳои сатҳи ҷомеа дар баробари тақмил додани таҳсилоти миёнаи умумии мавҷудаи 11-сола.						
Тавсифот	Хусусиятҳои асосӣ			Мушкилоти асосӣ		
Ҷорӣ намудани тадриҷии як соли ҳатмии таҳсилоти томактабиро, ки дар биноҳое, ки дохили мактаб сохташудаанд ё дар доираи марказҳои аккредитатсияшудаи ТБК дар сатҳи ҷомеа баробар менамояд ва бо ин васила сарбории муассисаҳои мавҷудаи таълимиро коҳиш медиҳад.	Сенарияи мазкур хароҷоти инфрасохторӣ ва амалиётро дар байни биноҳои мактабӣ ва марказҳои аккредитатсияшудаи ТБК дар сатҳи ҷомеа баробар менамояд ва бо ин васила сарбории муассисаҳои мавҷудаи таълимиро коҳиш медиҳад.			Идоракунии гузариш тақсимои мутавозини захираҳоро байни муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва марказҳои ТБК дар сатҳи ҷомеа талаб менамояд, ки меъёрҳои мавҷударо барои таъмини шарикӣ давлат ва бахши хусусӣ баррасӣ менамояд. Баррасии барномаи таълимӣ ва омӯзиши омӯзгорон.		
	Соли 1	Соли 2	Соли 3	Соли 4	Соли 5	Соли 6
Хароҷоти умумии тахминӣ (миллион сомонӣ)	77,8	547,2	663,7	669,4	760,1	1055,8
Хароҷоти умумии тахминӣ (бо % аз ҳаҷми умумии буҷети умумии давлатии пешбинишуда барои соҳаи маориф)	1,6	10,2	11,1	10,1	10,3	12,9
Аз он: хароҷоти амалиётӣ (миллион сомонӣ)	57,0	129,7	212,4	289,9	373,7	489,8
Аз он: хароҷоти ибтидоӣ (миллион сомонӣ)	20,8	417,5	451,3	379,5	386,4	566,0

(Манбаъ: Ҳисобот оиди хароҷоти эҳтимолии гузариш ба низоми таҳсилоти 12-сола дар Тоҷикистон)

Пешрафти рӯзномаи трансформатсионии ТБК ба ҳалли мушкилоти пандемияи COVID-19

ТЕХНОЛОГИЯҲО ВА НАВОВАРИҲО

НАМУНАҲОИ АЛТЕРНАТИВӢ

МУНДАРИҶА ВА УСУЛҲОИ БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ

ҶАЛБИ ВОЛИДАӢН

ДАСТГИРИИ ОМӢЗГОРОН ВА ИТТИФОҚИ КОРШИНОСОН

Ҳавасмандгардони роҳҳои алтернативии ҳамкорӣ барои пешниҳоди мундариҷаи босифат, ки метавонанд таълими барвақтиро пурра намоянд. Ин технология ва навовариҳоро дар бар мегирад, ки ба робитаи байни оилаҳо ва кормандони бахши таҳсилоти томактабӣ тақвият мебахшад.

Омодасозии омӯзгорон барои ҳамкорӣ бо оила ва кӯдакон берун аз муассисаҳои томактабӣ.

Эътироф намудани камбудии дар малакаҳои касбӣ ва имконият барои роҳҳои омехта ва мутараққии баланд бардоштани иқтидор.

Тасдиқ намудани аҳамияти муҳими бозӣ, машғулиятҳои беруназсинфӣ, омӯзиши иҷтимоӣ ва эҳсосотӣ, неқӯаҳволии раванӣ ва малакаҳои оддии муошират.

Тақвият бахшидан ба муносибати байни фарзанд - волидайн - омӯзгор: ҷалб намудани волидайн ба раванди таҳсилоти томактабӣ ҳамчун шарикони ҳақиқӣ.

Самти фаъолияти барномаи ЮНИСЕФ оид ба ТБК дар солҳои 2021-2022

Самти 1: Таҳким намудани масъалаҳои стратегӣ, маблағгузорӣ ва фаъолияти иттилоотӣ фаҳмондадиҳӣ барои қабули заминаи мушаххаси меъёрӣ, ки ба хизматрасонии дастрас, фарогир ва босифати таҳсилоти барвақтӣ мусоидат менамояд.

Тадбирҳои калидӣ:

- Дастгирии ҳамгироии самаранок ва стратегии зербахши таҳсилоти томактабӣ дар равандҳои банақшагирии бахши маориф.
- Дастгирии ҳисобкунии самаранокӣ хароҷотҳои марбут ба ТБК тавассути қабули заминаи маблағгузорӣ ва меъёрӣ (маблағгузориҳои сарикасӣ ва шарикӣ давлат ва бахши хусусӣ).
- Пешниҳоди дастгирии стратегӣ дар қорӣ намудани таҳсилоти ҳатмии яқсолаи томактабӣ барои тамоми кӯдакони 6-сола.

Самти 2: Таҳким намудани барномаи таълимии ТБК тавассути баланд бардоштани иқтидори ҷонибҳои манфиатдор, таҳияи барномаҳои фарогир ва бо назордошти ниёзҳои кӯдакон ва намунаҳои алтернативӣ барои таъмини он, ки кӯдакони дарканормонда баҳра мебаранд ва таълим мегиранд.

Тадбирҳои калидӣ:

- Таъмин намудани дастрасӣ ва мавҷудияти бастаи алтернативии иттилоотӣ оиди ТБК (“Сандуқчаи зулбиё”, китобҳо) барои кӯдакони хурдсол ва волидайнӣ онҳо баҳри дастгирии омӯзиши барвақтӣ дар муҳити расмӣ ва шароити хона.
- Таҳия ва институтсионализатсияи бархурди омӯзиши бисёрзабона ва сулҳпарвар дар чорҷӯбаи миллии омӯзиши омӯзгорон ва инкишофи касбӣ. Ташаккул, дастгирӣ ва устувор намудани иқтидори волидайн, омӯзгорон, нигоҳубинкунандагон, ки мунтазам вохӯрӣ менамоянд, то мутобиқати паёмҳои мусбӣ ва мусоиди иҷтимоиро дар муҳити мухталифе, ки дар он кӯдаки хурдсол инкишоф меёбад, таъмин намоянд.
- Таҳияи роҳҳои ҳалли технологӣ барои вусъат додани фаъолияти ТБК тавассути навоварҳо ва воситаҳои рақамӣ бо мақсади таъмини омӯзиш ва рушди муттасил.

Самти 3: Таҳияи барномаҳо барои васеъ намудани ҳуқуқи имкониятҳо ва тақмили малакаҳои волидайн дар таъмини нигоҳубини ғамхорона ва омӯзиши кӯдакон дар шароити хона.

Тадбирҳои калидӣ:

- Дастгирии волидайн махсусан волидайнӣ осебпазир ё дарканормонда (масалан, модарони танҳо, собиқ ҷангиён ва ғ.) бо мақсади тарбияи кӯдакони хурдсол дар самти муносибат ва рафтори сулҳпарварона.
- Таҳияи маводҳои видеоӣ оиди ТБК бо мақсади таъмин намудани дастрасии кушода ба захираҳои таълимӣ барои баланд бардоштани иқтидори волидайн дар таъмини нигоҳубини ғамхорона ва омӯзиши кӯдак.

Самти 4: Мусоидат намудан ба таҳияи замина ва воситаҳои ҳамаҷонибаи мониторинг ва арзёбӣ барои гузаронидани мониторинг ва арзёбии натиҷаҳои омӯзиш.

Тадбирҳои калидӣ:

- Тарҳрезии намуна бо таваҷҷӯҳи махсус ба баҳодиҳии рушди кӯдак ва омӯзиши босифат дар муассисаҳои мухталифи ТБК (давлатӣ, алтернативӣ ва сатҳи ҷомеа).

Омори умумии ТБК дар асоси маълумоти системаи иттилоотии идоракунӣ дар соҳаи маориф 2019-2020 с.

